

УДК 339.5

ХМЕЛЕВСЬКИЙ О. В.,
КЕРНИЦЬКА Н. О.
Хмельницький національний університет

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗА ВПЛИВОМ НА МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ

У статті проаналізовано фактори та виявлено основні закономірності сучасного етапу глобалізації світового господарства стосовно впливу на розвиток міжнародного бізнесу в контексті активізації діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК). Систематизовано наслідки глобалізаційних процесів, що здійснюють вплив на розвиток міжнародного бізнесу, та розкрито їх суперечливість в контексті двох груп країн: більш та менш розвинутих, що сприятиме розробці стратегії діяльності ТНК.

Ключові слова: глобалізація, світове господарство, міжнародний бізнес, транснаціональні корпорації.

KHMELEVSKIY O.,
KERNYTSKA N.
Khmelnyskyi National University

GLOBALIZATION OF THE INTERNATIONAL ECONOMIC ENVIRONMENT FOR IMPACT ON INTERNATIONAL BUSINESS OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS

The article is devoted to factors that determine the globalization of the world economy. The main regularities of the modern stage of globalization of the world economy that affect development of international business in the context of transnational corporations' activities are determined in the article. The effects of globalization processes on the development of international business in the context of two groups of countries: developed and developing, are systematized. Much attention is given to the consequences of globalization as a whole. Attempts are made to analyze various dimensions of globalization and the impact it has had on the global economy as well as on the improvement of people's life.

Keywords: globalization, world economy, international business, transnational corporations.

Постановка проблеми. Глобалізація світової економіки загострила цілий комплекс проблем, що виникають на межі взаємодії людини, природи і суспільства. Характерними ознаками цих проблем є загальносвітовий характер, виникнення реальних загроз людству чи його окремим спільнотам та потреба невідкладного вжиття заходів з метою їх вирішення. До таких глобальних проблем сучасності можна віднести: збереження миру та безпеки на планеті; вичерпування ресурсів та поступовий перехід на відновлювальні види енергії; охорона природного навколишнього середовища та інші, що відповідним чином здійснюють вплив на міжнародний бізнес.

В контексті глобалізації міжнародний бізнес можна означити як сферу практичної реалізації міжнародних економічних відносин, ділову взаємодію фірм різних форм власності або їхніх підрозділів двох або більше країн з метою взаємовигідної співпраці для отримання прибутку та досягнення міцних позицій на ринку. За рахунок використання вигод із переваг ділових міжнародних операцій. Глобалізація міжнародного бізнесу проявляється перш за все в активізації в останні роки діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК) і в появі корпорацій, що перебувають на вищому щаблі їх розвитку – глобальних ТНК. Тому контекст глобальних проблем сучасності доречно розглядати з позицій впливу на розвиток міжнародного бізнесу у формі ділової взаємодії діяльності транснаціональних корпорацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Діяльність ТНК досліджували у світовій економічній науці такі вчені, як П. Баклі, Р. Вернон, О. Вільямсон, Дж. Гелбрейт, Е. Гекшер, Дж. Даннінг, К. Іверсен, М. Кассон, Р. Кейвз, Ч. Кінделбергер, Р. Коуз, К. Коулінг, П. Кругман, С. Лал, Дж. Міль, Ф. Нікербокер, Р. Ньюфармер, М. Портер, А. Рагман, Ф. Рут, Р. Сагден, С. Хаймер та інші. Окремі аспекти діяльності ТНК у контексті проблематики впливу глобалізаційних процесів та конкурентоспроможного розвитку в українській економічній науці вивчали Л. Антонок, В. Базилевич, О. Білорус, З. Борисенко, А. Гальчинський, В. Геєць, Я. Жаліло, О. Костусев, С. Крук, Л. Кузьменко, В. Лагутін, Д. Лук'яненко, В. Новицький, Є. Панченко, О. Плотніков, О. Рогач, В. Рокоча, Л. Руденко-Сударева, В. Сіденко, С. Соколенко, Л. Федулова, А. Філіпенко, Т. Фролова, С. Циганов, О. Швиданенко, О. Шнирков та інші.

Вітчизняні вчені відмічають зростаючий інтерес до досліджень транснаціональної діяльності в умовах глобалізації світової економіки та дискусійність окремих концептуальних питань її впливу на національний економічний розвиток [1–3]. Разом з тим у вітчизняній економічній науці актуалізуються дослідження, зокрема, таких проблем, як державне стимулювання інвестицій світових ТНК, їхня переорієнтація з торговельно-розподільчої на виробничу інвестиційну діяльність; узгодження корпоративних транснаціональних стратегій і з структурними пріоритетами національно-економічного розвитку; блокування механізмів відтоку національного капіталу до ТНК; нейтралізація діяльності філій

іноземних ТНК, орієнтованої на створення монополій на українському ринку; недобросовісний олігополістичний конкурентний тиск на національні компанії.

Постановка завдання. Метою статті є виявлення основних закономірностей та наслідків впливу сучасного етапу глобалізації світового господарства на функціонування міжнародного бізнесу ТНК.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан міжнародного середовища визначається процесами глобалізації. Хоча у дослідників немає єдиного визначення явища глобалізації та однозначної оцінки його наслідків, у літературі домінує уявлення про глобалізацію як про поширення економічних, політичних і культурних процесів за межі держав і формування на цій основі нової цілісності світового простору [2; 3].

Сприймаючи міжнародний бізнес у якості сфери практичної реалізації міжнародних економічних відносин, здійснення глобальних виробничих, будівельних, торговельних, сервісних програм та іншої діяльності господарськими суб'єктами двох або більше країн з метою взаємовигідної співпраці для отримання економічного прибутку та досягнення міцних позицій на ринку [4], справедливим вважаємо судження, що низка факторів, якими визначається глобалізація, одночасно здійснюють вплив на міжнародний бізнес, в першу чергу:

- процеси інтернаціоналізації економічного життя, що характеризується вільним змішанням капіталів, товарів, взаємодією національних економік у господарській діяльності, де основними провідниками є ТНК, як суб'єкти міжнародного бізнесу, міжнародні банки та інші фінансові організації;

- проблеми довкілля, які вийшли за державні кордони, коли вичерпання ресурсів і екосистем народило новий феномен «біженців довкілля», зробило вірогідно можливим зіткнення між державами і народами за джерела прісної води, енергетичні та інші ресурси, впливаючи на міжнародний бізнес у якості сфери практичної реалізації міжнародних економічних відносин; і вирішення цих проблем вимагає координації зусиль світового співтовариства;

- проблеми безпеки перед загрозою ядерної війни, міжнародного тероризму і злочинності, які, одночасно, руйнують міжнародний бізнес;

- революція у засобах комунікацій: створення всесвітньої сітки телебачення, Інтернету, розвиток туризму, інформаційно-культурних обмінів, що позитивно впливає на розвиток міжнародного бізнесу, коли нові засоби комунікації зробили державні кордони прозорими.

Для оцінки перспектив розвитку міжнародного бізнесу важливим є використання індексу глобалізації. Зокрема, індекс рівня глобалізації країн світу (KOF Index of Globalization), створений у 2002 році при Швейцарському економічному інституті (KOF SwissEconomicInstitute) за участю Федерального Швейцарського технологічного інституту (Swiss Federal Institute of Technology), позиціонується як комбінований показник, який дозволяє оцінити масштаб інтеграції тієї чи іншої країни в світовий простір і виконати порівняння різних країн за його компонентами [5]. Виходячи з того, що автори проекту визначають глобалізацію як процес, який руйнує національні кордони, інтегрує національні економіки, культури, технології та управління, а також виробляє складні відносини і взаємозв'язки, опосередковані через різноманітні потоки, що включають людей, капітали, ідеї і так далі, згадуваний індекс включає в себе змінні, що вимірюють економічні, соціальні та політичні аспекти глобалізації.

Всі країни, досліджувані в рамках Індексу, оцінюються по 24 показникам, об'єднаним в три основні групи глобальної інтеграції: економічна (обсяг міжнародної торгівлі, рівень міжнародної ділової активності, торговельні потоки, міжнародні інвестиції, тарифна політика, обмеження і податки на міжнародну торгівлю, і так далі); соціальна (рівень культурної інтеграції, відсоток іноземного населення, міжнародний туризм, міжнародні особисті контакти, обсяг телефонного трафіку, поштових відправлень, транскордонних грошових переказів, інформаційні потоки, розвиток інформаційно-комунікаційної інфраструктури, і так далі); політична (членство держав в міжнародних організаціях, участь в міжнародних місіях, включаючи місії ООН, ратифікація міжнародних багатосторонніх договорів, кількість посольств і інших іноземних представництв в країні, і так далі). Так, у 2016 році дослідження охоплює 193 країни (вимірювання проводилися для більшого числа держав, однак частина з них не включена в підсумковий рейтинг через відсутність достовірних статистичних даних). За даними цього дослідження трійку лідерів охоплюють Нідерланди, Ірландія та Бельгія. Україна знаходиться на 45 позиції [6], що привертає увагу до потреби створення умов розвитку міжнародного бізнесу.

Наслідки глобалізації як в цілому, так і за впливом на розвиток міжнародного бізнесу ТНК, дуже суперечливі. Що стосується використання переваг глобалізації, то в першу чергу можливості глобалізації товарних ринків використовують транснаціональні компанії: їх ланцюжки поставок рівною мірою глобальні, матеріали й комплектуючі поступають з найбільш дешевих джерел, склади й логістика організовані у найбільш вигідні з погляду витрат регіонах, а дослідження й розробки сконцентровані там, де необхідні для цього знання найбільш доступні. ТНК, як суб'єкти міжнародного бізнесу, внаслідок своєї економічної, фінансової, управлінської, науково-технічної, кадрової міцності здатні розробляти і здійснювати найбільш досконалі міжнародні маркетингові технології, які, з огляду на масштаби цих компаній, дають значні прибутки і забезпечують високу світову конкурентоспроможність як їх самих, так і створюваних ними продуктів. Транснаціональні корпорації, здійснюючи розвиток міжнародного бізнесу, перетворюють світову економіку в глобальну, забезпечуючи прискорення науково-технічного прогресу у всіх його напрямках –

технічний рівень і якість продукції, ефективність виробництва, вдосконалення форм менеджменту, управління [6].

Важливим за впливом на розвиток міжнародного бізнесу є протиріччя між універсалізацією (гомогенізацією) суспільного життя і прагненням народів зберегти свою самобутність. Утвердження єдиних ринкових моделей, демократичних інститутів та цінностей поширюється на культуру і стиль життя. Люди споживають одні і ті самі товари та інформацію. Наприклад, відомо, що три четверти фільмів, які дивляться у різних країнах світу у кінотеатрах та на відеокасетах – американського виробництва. Символом гомогенізації культури став «Макдональдс», який має філії більше, ніж у ста країнах. Не всі згодні з подібною культурною експансією Заходу. Тому багато народів, в цілому прийнявши ринкову модель, намагаються зберегти свою самобутність і культурну ідентичність.

Ще одним фактором впливу на розвиток міжнародного бізнесу ТНК є гео економічне розмежування світу: поглиблення розриву за техніко-економічними показниками і рівнем життя Півночі (розвинуті країни) і Півдня (країни «периферії»). Про поляризацію світового співтовариства говорять такі цифри: у середині 90-х років ХХ ст. 80% світового ВВП присвоювалося двадцятьма чотирма країнами, в яких проживало 14,5% населення. Якщо багато країн Заходу орієнтуються на дохід в три тисячі доларів у рік на душу населення, то в іншій частині світу цей дохід не перевищує дев'ятсот п'ятдесяти доларів. Нерівність, яка ділить світ, проявляється і у сфері освіти, наприклад, 78% населення Ефіопії, Танзанії, Бангладеш, Конго неграмотні або напівграмотні. Для деяких дослідників і політиків країн, що розвиваються, подібна маргіналізація «периферії» світової системи є безпосереднім наслідком глобалізації і з їх боку звучать протести подібної моделі міжнародних економічних зв'язків. Хоча з такою радикальною оцінкою глобалізації згодні далеко не всі, необхідно визнати, що подібна економічна поляризація небезпечна міжнародною нестабільністю, можливими вибухами націоналізму та негативним впливом на розвиток міжнародного бізнесу.

Складовою частиною глобалізації за впливом на розвиток міжнародного бізнесу є міграція, яка має суперечливі наслідки як для «приймаючих» країн, так і для країн, що «віддають». Західний капітал з позицій перспектив міжнародного бізнесу буває зацікавлений у притоці двох груп іммігрантів: високопрофесійних спеціалістів та низькокваліфікованої дешевої робочої сили. Країни, що «віддають», таким чином вирішують проблему зниження безробіття, але в той же час їх економіка і наука страждають від втрати інтелектуальної еліти. Але й «приймаючі» країни стикаються з немалими проблемами, оскільки міграційні процеси трансформують соціальну структуру цих суспільств, створюючи нові етнічні общини, породжують нові дискусії про громадянські права етнічних меншин і про культурну ідентичність народу. В деяких країнах серйозною проблемою став ріст антиміграційних виступів, що нерідко мають під собою расове забарвлення, загострення протиріч між різними етнічними діаспорами. Це змушує уряди багатьох країн зробити більш жорстким імміграційний контроль, що суперечить логіці глобалізації, яка передбачає не тільки вільне пересування капіталів і товарів, але й робочої сили.

Для здійснення міжнародного бізнесу важливо, що посилення взаємозалежності у світі йде паралельно з процесами регіоналізації міжнародного простору і дезінтеграції окремих територій. Процеси регіональної господарської і політичної інтеграції спостерігаються не тільки у Європі, але й у Латинській і Північній Америці (Андська угода, Північноамериканська зона вільної торгівлі – MERCOSUR), в Азії і Африці. В той же час спостерігається фрагментація деяких регіонів світу: пострадянського простору, Югославії тощо. На думку П. Бергера та С. Хантінгтона, дезінтеграція сучасного світового простору здійснюється не стільки за економічними, скільки за цивілізаційними кордонами [7].

Одним з наслідків сучасних глобальних змін щодо впливу на міжнародний бізнес стало формування асиметричної багатополарності як свого роду перехідного етапу від однополарної моделі з домінуванням США до нового перерозподілу влади, де до традиційного суперництва у трикутнику США – Західна Європа – Японія приєднується суперництво з Китаєм, Індією та Росією, які намагаються утвердити свій вплив в окремих регіонах [2]. Однак, в епоху глобалізації світової економіки жодна компанія не в змозі ефективно конкурувати в усіх галузях економіки. Якщо визначальною ознакою транснаціонального бізнесу середини ХХ століття була диверсифікація господарської діяльності, то посилення глобальної конкуренції в кінці ХХ – на початку ХХІ століть змусило компанії зосереджувати свою діяльність на одному з напрямків діяльності, де компанія володіє найбільшою кількістю невидимих активів [8].

Глобалізація світової економіки вирізняється суперечливим впливом на весь перебіг сучасного світового господарського розвитку та на національні економіки, що впливає на перебіг міжнародного бізнесу. З одного боку, глобалізація начебто розширює можливості окремих країн щодо використання та оптимальної комбінації різноманітних ресурсів, їхньої більш глибокої і всебічної участі в системі міжнародного поділу праці, з іншого – глобальні процеси значно загострюють конкурентну боротьбу, спричиняють маніпулювання величезними фінансовими й інвестиційними ресурсами, що становить реальну загрозу для країн з низьким та середнім рівнем розвитку.

Процеси глобалізації світового господарства характеризуються дуалістичним впливом на суб'єкти світової економіки та, відповідно – на суб'єкти міжнародного бізнесу, якими виступають ТНК, коли поряд з позитивними аспектами проявляються негативи. Більше того, в залежності від рівня економічного розвитку

наслідки глобалізації проявляються для окремих країн по-різному. Тому наслідки глобалізаційних процесів, що здійснюють вплив на розвиток міжнародного бізнесу, розглянуто в контексті двох груп країн: більш та менш розвинутих [8–10].

Таблиця 1

Наслідки впливу глобалізації світової економіки на розвиток міжнародного бізнесу ТНК*

Позитивні наслідки		Негативні наслідки	
Напрямок	Причина	Напрямок	Причина
Для розвинутих країн			
Зростання обсягів зовнішньої торгівлі в результаті поглиблення спеціалізації країн	Володіння національними корпораціями промислово-розвинутих країн сучасними технологіями та ефективним менеджментом сприяє щодо сфери міжнародного бізнесу лібералізації торгівлі, розширенню ринків збуту і, як наслідок, обсягів зовнішньої торгівлі країн	Неконтрольований приплив дешевої некваліфікованої робочої сили	Досягнення кількості іммігрантів в промислово-розвинутих країнах світу межі створення суттєвих фінансових, соціальних, політичних проблем знаменує сучасний ринок праці потребою обмеження в'їзду громадян
Експансія національного капіталу на закордонні ринки	Ринки капіталу розвинутих країн вирізняються надлишком капіталу та низькою доходністю його використання, коли в менш розвинутих країнах видається дефіцит капіталу та відповідно висока доходність його використання. Лібералізація інвестиційних режимів у процесах глобалізації дає можливість національному капіталу промислово-розвинутих країн розширити сферу діяльності за рахунок інших країн і підняти ефективність використання.	Зменшення податкових надходжень та рівня керованості фінансовим сектором	ТНК, активно використовуючи офшорні зони легально мінімізують рівень оподаткування в країнах базування, а високий рівень ліквідності та прозорості фінансових ринків сприяє швидкому перетіканню капіталу під впливом спекулятивних очікувань, що негативним чином може відбитися на фінансовій системі тієї чи іншої країни
Доступ до ресурсів інших країн	Лібералізація ринків ресурсів, що супроводжує процеси глобалізації, дає змогу ТНК промислово-розвинутих країн отримати доступ до більш дешевих та більш дефіцитних ресурсів	Поширення тероризму, транснаціональної злочинності	Відкритість ринків та інтенсифікація міграційних процесів створюють терористичні та кримінальні загрози для окремих країн
Використання переваг міжнародного поділу праці	В результаті міжнародного поділу праці спостерігається оптимізація виробничо-господарських комплексів національних ТНК		
Для менш розвинутих країн			
Зростання ринків збуту продукції національних підприємств	Продукцією зростаючих ринків збуту виступають переважно сировинні ресурси та напівфабрикати, однак це дає змогу в результаті спеціалізації збільшити доходи місцевих підприємств	Банкрутство окремих неконкурентоспроможних виробників	Високий рівень спрацювання основних фондів, низький науково-технічний потенціал, неефективний менеджмент збувають зростання безробіття та соціальної напруги
Залучення інвестицій	Глобалізація сприяє залученню прямих іноземних інвестицій в менш розвинені країни, які, в основному характеризуються дефіцитом інвестиційних ресурсів, наслідком чого є зріст обсягів національного виробництва, кількості робочих місць, податкових надходжень	Вилучення ресурсів з країни	В результаті використання механізмів трансфертного ціноутворення ТНК вилучають з приймаючих країн природні ресурси за заниженими цінами, а також інтелектуальні та фінансові ресурси менш розвинутих країн
Долучення до новітніх технологій	Вкладання прямих іноземних інвестицій сприяє долученню країн, що розвиваються, до сучасних науково-технічних розробок, якими володіють ТНК, підвищуючи науково-технічний рівень розвитку країн	Високий рівень залежності економіки країни від зовнішньоекономічної кон'юнктури	Неспроможність уряду ефективно впливати на динаміку макроекономічних показників
Доступ до дефіцитних ресурсів з інших країн	Глобалізація сприяє більш рівномірному розподілу ресурсів в межах світового господарства та кращому забезпеченню дефіцитними ресурсами та капітальними товарами за рахунок їх імпорту з інших країн	Нівелювання національних звичаїв та традицій	Домінування в глобальному інформаційному просторі більш економічно розвинутих націй спонукає до поступової втрати менш економічно розвинутих націями культурної самобутності.
Зростання конкуренції	Сприяння підвищенню ефективності національних виробників, покращенню якості товарів та послуг, розширенню асортименту, зниженню цін на продукцію		

складено за [8–10]

Стосовно наслідків впливу глобалізації світової економіки на розвиток міжнародного бізнесу, для ТНК більш розвинутих країн в більшій мірі проявляються позитивні аспекти.

Загалом, глобалізаційні процеси несуть переважно позитивні наслідки для промислово-розвинутих країн, що в значній мірі визначається їх значним виробничо-технічним та фінансово-економічним потенціалом. В той же час соціально-економічні наслідки для менш розвинутих країн доволі суперечливі і в більшій мірі проявляються негативні аспекти. У цілому, для менш розвинутих країн світу позитивні аспекти глобалізації проявляються в меншій мірі, а негативні в більшій порівняно з найбільш розвинутими націями планети.

Висновки. Проведене дослідження приводить до наступних висновків. Завдяки глобалізації світової економіки невимірно множаться можливості розвитку міжнародного бізнесу ТНК, повніше враховуються всі сторони його життєдіяльності, створюються умови для гармонізації міжнародних зв'язків, оскільки глобалізація сприяє поглибленню спеціалізації й міжнародного географічного поділу праці та в її умовах ефективніше розподіляються кошти й ресурси. В свою чергу, розвиток міжнародного бізнесу в підсумку сприяє підвищенню середнього рівня життя населення.

Важливою перевагою глобалізаційних процесів для розвитку міжнародного бізнесу виявляється економія на масштабах виробництва, що потенційно може зумовити зниження цін, а отже, і стійке економічне зростання. В свою чергу, глобалізація світової економіки вимагає як від окремих компаній, так і від цілих країн поглиблення спеціалізації. За незаперечних переваг глобалізації світової економіки стосовно розвитку міжнародного бізнесу належить враховувати неоднозначність та різноспрямованість такого впливу щодо різних груп країн та сфер сучасного виробництва в частині переливу капіталу і кваліфікованої робочої сили з тим, щоб запобігти дефіциту факторів виробництва в окремих галузях.

Література

1. Макаруч К. О. Міжнародний бізнес в умовах глобалізації: теоретичний аспект / К. О. Макаруч // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер. : Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. – 2013. – № 1086, вип. 2. – С. 28–31.
2. Міжнародні відносини та світова політика: підручник / кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський ; за ред. В. А. Манжолі. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2015.
3. Кучик О. Міжнародні відносини та світова політика / О. Кучик, М. Мацяк. – Львів, 2016. – 200 с.
4. Міжнародний бізнес [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/міжнароднийбізнес>
5. KOF Globalization Index [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу : <http://globalization.kof.ethz.ch/>
6. Іващенко М. В. Наслідки глобалізації товарних ринків для національної економіки України / М. В. Іващенко // Траєкторія науки. – 2016. – № 4. – С. 231–236.
7. Многоликая глобализация: Культурное разнообразие в современном мире / под ред. П. Бергера, С. Хантингтона. – М. : Аспект-Пресс, 2004. – 379 с.
8. Patrick LiewSiowGian. Study how to harness benefits of globalisation / Patrick LiewSiowGian // The Straits Times. – 2016. URL: <http://www.straitstimes.com/forum/letters-in-print/study-how-to-harness-benefits-of-globalisation>.
9. Globalization Report 2016. Who benefits most from globalization. 2016. URL: https://www.bertelsmannstiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/GrauePublikationen/NW_Globalization_Report_2016.pdf
10. Justin Kuepper. Globalization and Its Impact On Economic Growth / Justin Kuepper // TheBalance. – 2017. URL: <https://www.thebalance.com/globalization-and-its-impact-on-economic-growth-1978843>.

References

1. Makarchuk K. O. Mizhnarodnyi biznes v umovakh hlobalizatsiit: teoretychnyi aspekt / K. O. Makarchuk // Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Ser. : Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm. – 2013. – № 1086, vyp. 2. – S. 28–31.
2. Mizhnarodni vidnosyny ta svitova polityka: pidruchnyk / ker. avt. kol. V. Yu. Krushynskyy ; za red. V. A. Manzholy. – K. : Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskyy universytet», 2015.
3. Kuchyk O. Mizhnarodni vidnosyny ta svitova polityka / O. Kuchyk, M. Matsiakh. – Lviv, 2016. – 200 s.
4. Mizhnarodnyi biznes [Elektronnyi resurs]. – 2016. – Rezhym dostupu : <https://uk.wikipedia.org/wiki/mizhnarodnybiznes>
5. KOF Globalization Index [Elektronnyi resurs]. – 2017. – Rezhym dostupu : <http://globalization.kof.ethz.ch/>
6. Ivashchenko M. V. Naslidky hlobalizatsii tovarnykh rynkiv dlia natsionalnoi ekonomiky Ukrainy / M. V. Ivashchenko // Traiektoriia nauky. – 2016. – № 4. – S. 231–236.
7. Mnoholykaia hlobalyzatsiya: Kulturnoe raznoobrazye v sovremennom myre / pod red. P. Berhera, S. Khantynhtona. – M. : Aspekt-Press, 2004. – 379 s.
8. Patrick LiewSiowGian. Study how to harness benefits of globalisation / Patrick LiewSiowGian // The Straits Times. – 2016. URL: <http://www.straitstimes.com/forum/letters-in-print/study-how-to-harness-benefits-of-globalisation>.
9. Globalization Report 2016. Who benefits most from globalization. 2016. URL: https://www.bertelsmannstiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/GrauePublikationen/NW_Globalization_Report_2016.pdf
10. Justin Kuepper. Globalization and Its Impact On Economic Growth / Justin Kuepper // TheBalance. – 2017. URL: <https://www.thebalance.com/globalization-and-its-impact-on-economic-growth-1978843>.

Рецензія/Peer review : 26.03.2018

Надрукована/Printed : 31.05.2018

Рецензент: д. е. н., проф. Васильківський Д. М.